

การพัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบมีส่วนร่วม

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Development of Teacher Training Experience by Engaging Process

in Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University

ประวัตติ พั้นผาสุข¹ และ ณัฐธิดา สุภาพาน²

Prawat Puenphasook¹ and Nattida Supaharn²

¹ภาควิชาเทคนิคการศึกษา คณะครุศาสตร์

²ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

¹Department of Technical Education, Faculty of Education

²Department of Biology, Faculty of Science and Technology

E-mail: puenphasook@cmru.ac.th, nattida_sup@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2) พัฒนาความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยการจัดทำคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบมีส่วนร่วม และ 3) ประเมินประสิทธิผลและความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือที่จัดทำขึ้น กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้คัดเลือกตามกระบวนการของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่เลี้ยงคณะกรรมการศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กลุ่มอาจารย์นิเทศก์ และกลุ่มนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวนรวมทั้งสิ้น 783 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสรุปผลการอภิปรายกลุ่ม คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและสังเคราะห์นำเสนอเชิงอภิปรายประกอบตาราง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีอยู่ในระดับมาก รายการที่มีปัญหา ได้แก่ การออกนอกบริเวณสถานศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย การแต่งกายของนักศึกษา การเปิด-ปิดภาคเรียนไม่ตรงกัน การเดินทางไปนิเทศและการเบิกจ่ายสวัสดิการในการไปนิเทศมีขั้นตอนยุ่งยากเกินไป 2) การพัฒนาความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้มีการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูนิเทศและครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศจากคณะครุศาสตร์และคณะร่วมผลิต บุคลากรของศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับมีคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูกำกับการปฏิบัติงานด้วยและ 3) ประสิทธิภาพและความพึงพอใจในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบมีส่วนร่วม จึงอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา กระบวนการ แบบมีส่วนร่วม ประสิทธิภาพและความพึงพอใจ คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstracts

Three objectives of this research were 1) to study the problems of the professional teacher training process 2) develop knowledge and understanding in the process of practicing professional teachers, by developing a hands-on, experienced teacher training manual by engaging process and 3) evaluate the effectiveness and satisfaction of the coaching manual. The sample used in this study was specifically selected from the population using the Krejcie & Morgan tables. Total of 783 samples of administrators, mentors teachers, teachers and professional teachers were selected. The instruments used for data collection were questionnaires, focus group discussion, handbook of teacher professional experience. Data analysis used percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data used content analysis to summarize and synthesize data then present in descriptive tables.

The results were as follows. (1) The problems and obstacles in the process of teacher professional experience were at a high level. The list were about out-of-school, education participation in university activities, student uniform, opening and closing sessions, supervision and welfare disbursement to supervised supervision has been a difficult and the evaluation of professional experience teacher training has too many related documents. (2) The development of knowledge and understanding in the process of practicing professional teachers through various procedures organizing; meetings administrators, administrators supervision teacher and co-teacher from school joint with teacher from Faculty of Education and co-production and personnel of the Teacher Training Center by usually development through the professional teacher training experience guide, there was a high level of participation. (3) Effectiveness and satisfaction in teacher professional experience training process were high level.

Keywords: Development, Process, Engaging, Effectiveness and Satisfaction, Teacher Training Manual

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ได้รับการสถาปนาในปี พ.ศ.2467 ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิต มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 หลักสูตรดังกล่าวนักศึกษา ต้องใช้เวลาเรียนตามระยะเวลาที่กำหนด ต้องใช้ระยะเวลาสั่งสมประสบการณ์ (สุรชัย เทียนขาว, 2551) และจะต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง เพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูจากคุรุสภา ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพ ที่ได้ออกข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556, น.12) และกำหนดให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาและขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้จะต้องผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาตามเกณฑ์ไม่น้อยกว่า สองภาคการศึกษา

กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 5 ปี การร่วมมือในกระบวนการจัดในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้คู่มือเป็นแม่บทในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ การวัดประสิทธิผลและความพึงพอใจของครูผู้สอน เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งความพึงพอใจเต็มใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน จึงเป็นสิ่งจำเป็น โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบมีส่วนร่วม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงได้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการทำงานโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยการจัดทำคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลและความพึงพอใจ คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เชิงประยุกต์แบบร่วมมือกันพัฒนาระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ฝ่ายผู้ผลิตคือ คือคณะครุศาสตร์และคณะร่วมผลิต กับฝ่ายผู้ใช้ครู ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูนิเทศ ครูพี่เลี้ยง ที่เป็นสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ดำเนินการ ดังนี้

1. **ขั้นตอนการวิจัย** ได้ดำเนินการรวม 5 ขั้นตอน คือ
 - ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
 - 1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึก โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา พันธกิจ และกิจกรรมต่าง ๆ มาสังเคราะห์เนื้อหา (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2557, น.5)

1.2 จัดประชุมสัมมนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วยคณาจารย์จากคณะที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูนิเทศก์และครูพี่เลี้ยงจากแหล่งฝึกประสบการณ์เพื่ออภิปรายปัญหา อุปสรรค ร่วมกัน และสรุปข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำร่างคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การนำคู่มือไปใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูปฏิบัติจริง โดยนักศึกษาที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในรายวิชา การปฏิบัติการสอนสาขาวิชาเฉพาะในสถานศึกษา 2 ในปีการศึกษา 2558 พร้อมกับการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแก่ทุกฝ่ายผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การประชุมสัมมนาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การสื่อสารข้อมูลกระบวนการฝึกประสบการณ์ของคณะครูศาสตร์

ขั้นตอนที่ 4 ประชุมสัมมนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินประสิทธิผลและความพึงพอใจในคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 5 จัดประชุมกลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับฟังผลสรุปปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานตามร่างคู่มือพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะ ในการปรับคู่มือที่สมบูรณ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยง คณะกรรมการศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์นิเทศก์ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.2 กลุ่มตัวอย่าง เลือกกลุ่มตัวอย่างจากตารางการคัดเลือกของเครจซี่และมอร์แกน(Krejcie & Morgan,1970, p.608) ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา 169 คน ครูพี่เลี้ยง 169 คน คณะกรรมการศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 44 คน กลุ่มอาจารย์นิเทศก์ 132 คนและกลุ่มนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 269 คน รวมทั้งสิ้น 783 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม จำนวน 3 ชุด คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ แบบสรุปผลการอภิปรายกลุ่มย่อย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในปีการศึกษา 2558

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสาร หลักฐานเชิงประจักษ์ ต่างๆ การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ เพื่อเสนอผลในรูปความเรียง ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2544, น.41-45)

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยรวมเห็นว่า กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีปัญหาและอุปสรรคของอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การออกนอกบริเวณสถานศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย และการแต่งกายของนักศึกษาการเปิด-ปิดภาคเรียน ไม่ตรงกัน ปัญหาการนิเทศและการเบิกจ่ายสวัสดิการต่างๆตามสิทธิ์ในการเดินทางไปนิเทศนิเทศ มีขั้นตอนยุ่งยาก นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ไม่รู้จักนักเรียนที่ตนเองสอนดี เขียนกระดานไม่เป็น มีวุฒิภาวะที่ไม่พร้อมจะเป็นครู เหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ขาดองค์ความรู้ ความไม่เข้าใจและขาดการติดตามข่าวสารและข้อมูล แม้แต่คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ทุกคนต่างได้รับไปสำหรับนักศึกษา อาจจะรวมทั้งอาจารย์นิเทศ ครูนิเทศก์และผู้บริหารสถานศึกษา เข้าใจและปฏิบัติไม่ตรงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาตรี มณีโกศลและวัลย์พร ทองหยอด (2554) ที่ได้วิจัย เรื่อง ยุทธวิธีพัฒนาครูภาษาอังกฤษยุคใหม่สู่ครูมืออาชีพภายใต้บริบทของสถานศึกษา และพบว่า ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่

เกิดขึ้นคือ ความรู้ ทักษะที่นักศึกษาได้รับมาจากมหาวิทยาลัยนั้น ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของโรงเรียนมีผลทำให้นักศึกษาเกิดความล้าสนในการปฏิบัติงาน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคลากรของทั้งสองฝ่ายทำให้การเชื่อมโยงข้อมูลขาดไป คนมาใหม่ต้องใช้เวลาปฏิบัติไปด้วยแบบลองผิดลอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สโรชา คล้ายพันธุ์ (2556) ที่ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชลบุรีและพบว่ามีปัญหาด้านต่างๆโดยเฉพาะ ด้านความพร้อมของนักศึกษา ด้านความพร้อมของอาจารย์นิเทศก์ ฝ่ายมหาวิทยาลัยและครูนิเทศก์ของสถานศึกษา

2. การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่แบบมีส่วนร่วม ผ่านกระบวนการต่างๆ ที่เน้นให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ได้แก่ การจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูนิเทศและครูพี่เลี้ยงจากโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพอครูหรือสถานศึกษาอันเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครู อาจารย์นิเทศจากคณะครุศาสตร์และคณะร่วมผลิต บุคลากรของศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครู การพัฒนาผ่านคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครูที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอและพบว่าโดยรวมมีส่วนร่วมในระดับมากนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานเป็นไปตามหลักเกณฑ์คุณสมบัติของสถานศึกษาสำหรับปฏิบัติการสอน และเป็นไปตามมาตรฐานคุณสมบัติของสถานศึกษาสำหรับปฏิบัติการสอน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2559, น.27)

3. ประสิทธิผลและความพึงพอใจในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครู ที่โดยรวมเห็นว่า ประสิทธิผลและความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ระบบและเกณฑ์การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครูที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ในคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครู และเอกสารบันทึกการนิเทศสำหรับนักศึกษามีความชัดเจนดี ให้คำแนะนำต่างๆแก่นักศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดการฝึกงาน (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2558, น.17).

เอกสารอ้างอิง

- ชาติตรี มณีโกศล และวลัยพร ทองหยอด. (2554). *ยุทธวิธีพัฒนาครูภาษาอังกฤษยุคใหม่สู่ครูมืออาชีพภายใต้บริบทของสถานศึกษา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). *การวิจัยเพื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ทิปปบัลลิเคชั่น.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2557). *คู่มือนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2557 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2558). *คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้มาตรฐาน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สโรชา คล้ายพันธุ์. (2557). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชลบุรี. *วารสารการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา*, 8 (1), 63–76.
- สุรัชย์ เทียนขาว. (2551, 8 ธันวาคม). ทบทวนแนวทางการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/228764>.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2559). *ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู พ.ศ.2559*. กรุงเทพฯ : สก.สค.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological*, 30, 607–610.